

بسم الله الرحمن الرحيم

صحابه

در اینکه دیدگاههای تفسیری اصحاب نقش بسیار مهمی در تفسیر قرآن دارند و نیز در اینکه آنان در عصر حیات خود اهتمام جدی به فهم قرآن داشته‌اند، تردیدی نیست. آنچه اندیشمندان اسلام و از جمله دانشمند فرزانه حضرت آیت الله معرفت را به تکاپو واداشته تا در این باره کنکاش کنند، مصادیق اصحاب و میزان اعتبار نظر صحابه در تفسیر قرآن است.

اندیشمندان اهل سنت کسی را صحابی می‌دانند که رسول خدا صلی الله علیه و آله را دیده باشد در حالیکه به او ایمان آورده باشد، اگر چه این دیدار بسیار کوتاه و حتی ساعتی در روز بوده باشد. بر اساس چنین برداشتی همه کسانی که با پیغمبر همزمان بوده و او را دیده باشند، صحابی هستند. قریب همین تعریف را ابن حجر در مقدمه الاصابه^۱ و ابن اثیر در اسد الغابه^۲ و احمد بن حنبل^۳ و واقدی^۴ و دیگر برجستگان سنی نموده‌اند. لازمه پذیرفتن چنین تعریفی این است که چه بسا کودکان مدینه هم ملحق به صحابه شوند چون اصحاب دواعی زیادی برای بردن فرزندان نزد آن حضرت داشتند، آنان فرزندان خود را جهت نامگذاری، کامبرداری، تبرک جستن و... به حضور حضرت می‌بردند. نیز با توجه به اینکه در عصر پیامبر اکرم امتیازات و تشریفات میان حاکم و محکوم وجود نداشت و آن حضرت به تنهایی در میان خیابانها راه می‌رفت و کارهایش را شخصا انجام می‌داد، همه شهروندان در دولت اسلامی می‌توانستند آن حضرت را ببینند و با وی سخن گویند، یا در مجلسش حاضر شوند، و با این وصف تمامی ملت صحابی هستند.^۵ این مشکل وقتی جدی‌تر می‌شود که برخی از علماء اهل سنت، صحابه را معصوم می‌شمارند و اخبار آنها را لازم‌الاتباع می‌دانند. ابن حجر^۶ و غزالی^۷ و ابو حاتم رازی^۸ و ابن عبدالبر^۹ و مؤلف اسدالغابه^{۱۰} چنین عقیده‌ای دارند. اما آیا این ایده درست است؟

^۱ - الاصابة فی تمیز الصحابة، ج ۱، ص ۱۰.

^۲ - اسدالغابه، ج ۱، ص ۱۱.

^۳ - الاصابة فی تمیز الصحابة، ج ۱، ص ۱۰.

^۴ - همان.

^۵ - ر.ک. پژوهشی در عدالت صحابه، ص ۲۷ و ۲۶.

^۶ - الاصابة فی تمیز الصحابه، ج ۱، ص ۱۷.

^۷ - المستصفی، ج ۱، ص ۱۶۴.

^۸ - ر.ک. عدالت صحابه، سید مرتضی عسگری.

^۹ - ویژگیها و دیدگاههای دو مکتب در اسلام، سید مرتضی عسگری، به نقل از الاستیعاب، ج ۱، ص ۲.

^{۱۰} - اسدالغابه، ج ۱، ص ۳.

آیا آنکه درخت خرما را بر سکونت در بهشت ترجیح می‌دهد^۱ و یا آنکه دیگران را به شورش علیه حضرت و اداری می‌کند^۲ و یا آنکه بیت المال را بیت خود می‌داند و اصحاب شایسته پیامبر را شکنجه و تبعید می‌نماید^۳ و یا آنکه برای رسیدن به مقام دنیوی یا خاموش کردن کینه دیرینه‌اش، جنگ جمل را می‌آفریند^۴ و یا آنکه چهل هزار نفر از مسلمانان و از جمله صحابی برجسته رسول خدا «عمار یاسر» را به قتل می‌رساند^۵ و... صحابی رسول خداست؟ هرگز، هیچ صاحب خردی این را نمی‌پذیرد.^۶ پس اعتراف به این مطلب عقلانی است که بگوئیم همه اصحاب پیامبر در رتبه واحدی نبودند، عده‌ای چون علی علیه‌السلام به تصریح اندیشمندان اهل سنت در برترین مراتب قرار می‌گیرند و...

مدیر مسئول

^۱ - وی سمره بن جندب بود، سمره در خانه مردی انصاری درخت خرمائی داشت و به بهانه سرکشی به آن، مزاحم انصاری و اهل او می‌شد. وسائل الشیعة، ج ۱۷، ص ۱۵۵.

^۲ - چون عبدالله بن ابی و دیگر منافقان مدینه.

^۳ - الغدیر، ج ۸، ص ۲۵۰ و ۲۸۶ و ۳۱۲؛ کامل ابن اثیر، ج ۳، ص ۱۰۵.

^۴ - ر. ک. نقش عایشه در تاریخ اسلام.

^۵ - اسد الغابة، ج ۴، ص ۴۶.

^۶ - ابن ابی‌الحدید معتقد است که معاویه متهم به کفر و زندقه است. ابن ابی‌الحدید در بخش دیگر از کتاب خود، جریان «مطرف بن مغیره» را به‌عنوان شاهد گفتار خود و دلیل قول علماء معتزله می‌شمارد و به تفصیل آن را نقل می‌کند. در این باره به شرح حدیدی، ج ۱، ص ۲۴۹ مراجعه کنید.